

SĄD NAJWYŻSZY
Rzeczypospolitej Polskiej

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego

SEKRETARIAT Z-CY SZEFA KS

L.dz. DS. 175.85.21

Data wpływu 8.02.2021r.

Warszawa, dnia 4 lutego 2021 r.

Do druku nr 899

BSA I-021-18/21

Pan

Dariusz Salamończyk

Zastępca Szefa Kancelarii Sejmu

Szanowny Panie Ministrze,

W odpowiedzi na pismo z dnia 20 stycznia 2021 r., SPS-WP.020.13.4.2021, działając na podstawie art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 8 grudnia 2017r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 825) w załączeniu uprzejmie przesyłam uwagi Sądu Najwyższego do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw.

Z poważaniem,

Dr. hab. Małgorzata MANOWSKA

Tłoczono z polecenia Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

WYDZIAŁ OBSŁUGI PREZYDIUM SEJMU

L.dz. SPS-WP.020.13.4.2021

Data wpływu 08.02.2021

Opinia
o rządowym projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego
oraz niektórych innych ustaw

Przedłożony do zaopiniowania rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (dalej jako: „Projekt”) obejmuje różnego rodzaju zmiany mające oddziaływać na sprawność postępowań sądowych i egzekucyjnych. Oprócz wprowadzenia do Kodeksu postępowania cywilnego przepisów o sprzedaży nieruchomości w drodze licytacji elektronicznej, istotna część zmian dotyczy ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. poz. 1842 ze zm.; dalej jako: „ustawa o zwalczaniu COVID-19”). Projektowane przepisy regulują różnorodną problematykę i nie poddają się ogólnej ocenie. Uzasadnia to przedstawienie uwag szczegółowych w odniesieniu do poszczególnych zmian.

Uwagi do art. 1

Opiniowany Projekt zawiera zmiany mające na celu harmonizację rozwiązań dotyczących e-licytacji z ruchomości oraz z nieruchomości. Projektodawca zaproponował dodanie do Kodeksu postępowania cywilnego rozdziału 6a „Sprzedaż nieruchomości w drodze licytacji elektronicznej”. W myśl art. 986² § 2 k.p.c., jeżeli nieruchomość została zajęta na zaspokojenie kilku wierzytelności dochodzonych przez kilku wierzycieli, sprzedaż nieruchomości będzie następować w drodze licytacji elektronicznej, jeżeli zażąda tego którykolwiek z wierzycieli. Niewątpliwie zwiększony to zakres zastosowania nowych przepisów, z art. 927 § 3 k.p.c. wynika bowiem, że wierzyciel, który skierował egzekucję do nieruchomości po jej zajęciu przez innego wierzyciela, przyłącza się do postępowania wszczętego wcześniej. Zasadą jest zatem, że w tym samym czasie z tej samej nieruchomości można prowadzić tylko jedną egzekucję – z udziałem nieograniczonej liczby wierzycieli. Licytacja nieruchomości będzie się odbywać w formie elektronicznej, jeżeli zażąda tego choćby jeden z nich.

Odnosząc się do szczegółowych rozwiązań zawartych w projektowanej regulacji, należy zwrócić uwagę na wątpliwości, które mogą powstać na tle projektowanego art. 986⁵ § 2 k.p.c. Przepis przewiduje, że wraz z rękojmą licytant zobowiązany będzie do podania w systemie teleinformatycznym danych niezbędnych do wydania postanowienia o przebicciu, w

szczegółności numeru PESEL, numeru dowodu tożsamości i oświadczenia, czy pozostaje w związku małżeńskim, a jeżeli tak, czy nieruchomości zamierza nabyć do majątku wspólnego czy osobistego, a także do wskazania, czy licytuje we własnym imieniu czy jako pełnomocnik innej osoby. Przepis ten wydaje się niepełny w świetle § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 września 2016 r. w sprawie sposobu przeprowadzenia licytacji elektronicznej nieruchomości w sądowym postępowaniu egzekucyjnym (Dz.U. poz. 1341), z którego wynika, że oświadczenie, iż działa w imieniu osoby trzeciej, użytkownik (licytant) musi złożyć nie tylko w sytuacji, w której uczestniczy w licytacji w charakterze pełnomocnika, ale także wówczas, gdy jest „przedstawicielem ustawowym albo osobą uprawnioną do działania w imieniu osoby prawnej albo innej jednostki organizacyjnej posiadającej zdolność prawną”. Celowe wydaje się doprecyzowanie projektowanej regulacji. Wątpliwości nasuwa ponadto projektowany art. 986⁸ § 3 k.p.c. Wynika z niego, że skargę za pośrednictwem systemu teleinformatycznego będą mogły złożyć także osoby niewymienione w § 2 (czyli niebędące licytantami ani osobami, których nie dopuszczono do przetargu), o ile posiadają w tym systemie konto. Przyjęta redakcja przepisu może stwarzać wrażenie, że przewidziane w art. 986⁸ § 1 k.p.c. skargi na odmowę dopuszczenia do przetargu oraz skargi na przebieg przetargu będzie mógł składać każdy, kto ma konto w systemie teleinformatycznym. Wątpliwości w tym zakresie nie wyjaśnia wynikające z projektowanego art. 986¹ § 1 odesłanie do art. 986 k.p.c., stanowi on bowiem jedynie, że skargę na czynności komornika w toku licytacji aż do zamknięcia przetargu zgłasza się ustnie sędziemu albo referendarzowi sądowemu nadzorującemu licytację, który natychmiast ją rozstrzyga.

Projekt w zakresie dotyczącym sprzedaży nieruchomości w drodze licytacji elektronicznej zakłada wdrożenie odpowiedniego systemu teleinformatycznego. Wymaga więc rozważenia, czy wystarczające jest przewidziane w art. 12 pkt 1 Projektu trzymiesięczne *vacatio legis* dotyczące nowych przepisów o sprzedaży nieruchomości w drodze licytacji elektronicznej. W tym kontekście należy odnotować, że nowa regulacja wymaga uzupełnienia przez wydanie przewidzianego w projektowanym art. 986¹¹ k.p.c. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości. Ma ono określać sposób przeprowadzenia sprzedaży nieruchomości w drodze licytacji elektronicznej oraz sposób uwierzytelniania użytkowników systemu teleinformatycznego obsługującego licytację elektroniczną. Projekt tego rozporządzenia nie został dołączony do opiniowanego Projektu. Projektodawca nie wyjaśnił ponadto, czy i w jakim zakresie rozporządzenie to będzie wzorowane na wydanym na podstawie art. 879¹¹ k.p.c. rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 września 2016 r. w sprawie sposobu przeprowadzenia licytacji elektronicznej nieruchomości w sądowym postępowaniu egzekucyjnym (Dz.U. poz. 1341). Uzasadnione wydaje się zatem rozważenie dłuższego – niż trzymiesięczne – *vacatio legis*.

Uwagi do art. 5

Przedłożony projekt przewiduje przedłużenie określonych terminów (wynikających z art. 155 ust. 1 i art. 156 ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych, Dz.U. z 2020

poz. 121 ze zm.) do dnia 31 grudnia 2020 r. Niezależnie od przypisania projektowanemu przepisowi mocy podwójnie wstecznej, wątpliwości nasuwa praktyczna potrzeba wprowadzenia tej regulacji w formie obecnie przewidzianej w projekcie, skoro ma to prowadzić do przedłużenia określonych terminów do daty, która już upłynęła.

Uwagi do art. 9

Uwagi ogólne

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że może powstać wątpliwość co do sposobu rozumienia użytego w art. 15zszs¹ ustawy o zwalczaniu COVID-19 pojęcia spraw rozpoznawanych „według przepisów” Kodeksu postępowania cywilnego. W związku z przyjętą redakcją przepisu nie jest jasne, czy w pojęciu tym mieszczą się sprawy uregulowane w ustawach odrębnych, które jedynie w zakresie w nich nieuregulowanym przewidują stosowanie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego (por. np. art. 24 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym, Dz.U. z 2020 r. poz. 46, a także art. 32 ustawy z dnia 21 kwietnia 2017 r. o roszczeniach o naprawienie szkody wyrządzonej przez naruszenie prawa konkurencji, Dz.U. poz. 1132). Wątpliwości nasuwa ponadto, czy art. 15zszs¹ i nast. ustawy o zwalczaniu COVID-19 mają zastosowanie w przypadkach, w których przepisy odrębnych ustaw odsyłają do odpowiedniego stosowania jedynie niektórych przepisów tego Kodeksu (por. np. art. 35 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe, Dz.U. z 2020 poz. 1228 ze zm., w myśl którego w sprawach nieuregulowanych w ustawie do postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości stosuje się odpowiednio przepisy księgi pierwszej części pierwszej Kodeksu postępowania cywilnego, z wyjątkiem przepisów o zawieszeniu i wznowieniu postępowania). Pojęcie spraw rozpoznawanych „według przepisów” Kodeksu postępowania cywilnego nie jest jasne także w kontekście innych postępowań, w których jedynie w pewnym zakresie stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego. Dotyczy to w szczególności postępowania w sprawach nieletnich, skoro jedynie w pewnym zakresie stosuje się w nich odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego właściwe dla spraw opiekuńczych, a w dalszym zakresie – przepisy Kodeksu postępowania karnego (por. art. 20 § 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, Dz.U. z 2018 r. poz. 969).

Projektowany art. 15zszs¹

Odnosząc się do pozostałych zmian zawartych w art. 9 projektowanej ustawy, należy zauważyć, że z art. 15zszs¹ ust. 1 pkt 2 ustawy o zwalczaniu COVID-19 ma zostać usunięte uregulowanie pozwalające każdej ze stron sprzeciwić się skierowaniu sprawy na posiedzenie niejawne. Takie same skutki w odniesieniu do postępowania apelacyjnego będzie miało uchylenie art. 15zszs³ ustawy o zwalczaniu COVID-19, który obecnie pozwala stronom na złożenie wiążącego wniosku o przeprowadzenie rozprawy. W rezultacie, ze względu na proponowane uregulowanie art. 15zszs¹ ust. 1 pkt 2 ustawy o zwalczaniu COVID-19, zarówno w pierwszej instancji jak i postępowaniu apelacyjnym sprawa zawsze będzie mogła zostać

skierowana na posiedzenie niejawne, a strony zostaną pozbawione możliwości złożenia wiążącego wniosku o przeprowadzenie rozprawy (nawet przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie jej na odległość – por. art. 15zszs¹ ust. 1 pkt 1 ustawy o zwalczaniu COVID-19). Jest to rozwiązanie bezprecedensowe, trudne do pogodzenia z zasadą jawności postępowania – tym bardziej, że ma ono obowiązywać jeszcze przez rok od odwołania stanu zagrożenia epidemicznego. Podkreślenia wymaga, że zgodnie z art. 45 ust. 2 Konstytucji RP wyłączenie jawności rozprawy może nastąpić tylko ze względu na moralność, bezpieczeństwo państwa i porządek publiczny oraz ze względu na ochronę życia prywatnego stron lub inny ważny interes prywatny. W doktrynie podkreśla się, że przy ustawowym wyłączeniu jawności rozprawy powinny być zachowane ogólne wymagania co do ograniczeń praw obywatelskich, w tym wymóg proporcjonalności oraz wymóg zachowania istoty prawa (P. Sarnecki w: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, red. L. Garlicki, M. Zubik, Tom II, Warszawa 2016, teza 13 do art. 45). Uwzględnienie konstytucyjnego standardu prawa do sądu skłania do ponownego rozważenia proporcjonalności projektowanej regulacji.

Ponownego rozważenia wymaga także projektowana zmiana polegająca na zniesieniu w czasie stanu epidemii rozpoznawania spraw w postępowaniu cywilnym przez sądy kolegialne. W myśl projektowanego art. 15zszs¹ ust. 1 pkt 3 ustawy o zwalczaniu COVID-19, w „pierwszej i drugiej instancji” sąd ma rozpoznawać sprawy w składzie jednego sędziego. Brzmienie przepisu prowadzi do wniosku, że jego hipotezą objęto zażalenia poziome, które rozpoznawane są, odpowiednio, przez inny skład sądu pierwszej instancji (art. 394^{1a} § 1 k.p.c.) albo przez inny skład sądu drugiej instancji (art. 394² k.p.c.). Wykładnia językowa pozwala także przyjąć, że wynikające z art. 15zszs¹ ust. 1 pkt 3 ustawy o zwalczaniu COVID-19 wyłączenie orzekania w składzie kolegialnym dotyczyć będzie także tych szczególnych uregulowań, które odnoszą się do rozpoznawania zażaleń (co do zasady w składzie trzyosobowym) przez „sąd, który wydał zaskarżone postanowienie” (por. art. 741 § 2 oraz art. 767⁴ § 1¹ k.p.c.).

Przy projektowanym brzmieniu art. 15zszs¹ ust. 1 pkt 3 ustawy o zwalczaniu COVID-19, przepis ten nie będzie natomiast – jak się wydaje – dotyczył rozpoznawania zażaleń przez Sąd Najwyższy (art. 394¹ k.p.c.), ponieważ rozpoznaje on zażalenia na postanowienia sądu drugiej instancji, a zatem sam za sąd drugiej instancji nie jest uznawany. Poza tym z art. 77 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2021 r. poz. 154) wynika, że Sąd Najwyższy orzeka w składzie 3 sędziów, chyba że ustawa stanowi inaczej. W zaproponowanym brzmieniu art. 15zszs¹ ust. 1 pkt 3 ustawy o zwalczaniu COVID-19 nie może zostać uznany za wyjątek od tej zasady, ponieważ odnosi się tylko do postępowania „w pierwszej i drugiej instancji”.

W świetle przedstawionych założeń wymaga rozważenia zakres projektowanej regulacji. W szczególności powstaje wątpliwość, czy nawet w stanie epidemii nie należałoby utrzymać zasady rozpoznawania pewnych spraw (zarówno przez sąd pierwszej i drugiej instancji) w składzie kolegialnym, zwłaszcza w tych przypadkach, w których jest to szczególnie uzasadnione przedmiotem sprawy. Tytułem przykładu należy rozważyć wprowadzenie wyjątków w odniesieniu do postępowań grupowych (por. art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym, Dz.U. z 2020 r. poz. 46) oraz spraw o

ubezwłasnowolnienie. Ze względu na skutki orzeczenia w tym przedmiocie uzasadnione wydaje się utrzymanie wynikającej z art. 544 § 1 k.p.c. zasady, że sprawy o ubezwłasnowolnienie rozpoznawane są w składzie trzech sędziów. Nie wydaje się w tym zakresie wystarczająca przewidziana w art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 3 in fine ustawy o zwalczaniu COVID-19 możliwość zarządzenia przez prezesa sądu rozpoznania sprawy w składzie trzech sędziów, będzie to bowiem mogło nastąpić nie ze względu na charakter (przedmiot) sprawy, a jedynie ze względu na „szczególną” jej zawziętość lub precedensowy charakter.

Poważne wątpliwości nasuwa niewyjaśnienie przez projektodawcę przyczyn wyłączenia przepisów przewidujących orzekanie w składzie kolegiальnym nie tylko w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii, ale także w okresie roku od odwołania ostatniego z nich. Nie wydaje się uzasadniona rezygnacja z zasady kolegiальności jeszcze przez rok po zakończeniu stanu zagrożenia epidemicznego. Zdziwienie budzi przy tym zawarte w uzasadnieniu projektu stanowcze stwierdzenie, że nie ma znaczenia, czy w sprawie orzeka skład jednoosobowy czy kolegiальny. Nie uwzględnia ono istotnych argumentów, które przemawiają za orzekaniem w składach kolegiальnych (poglądy doktryny w tym zakresie szczegółowo omówił A. Olaś, Kolegiальność a jednoosobowość – skład sądu I instancji w procesie cywilnym: doświadczenia i perspektywy, PPC 2020/3, s. 503 i n.).

Projektowany art. 15zsz⁷

Co do zasady nie budzi zastrzeżeń propozycja wprowadzenia art. 15zsz⁷ zd. pierwsze ustawy o zwalczaniu COVID-19, w myśl którego w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii Sąd Najwyższy – bez względu na datę wniesienia skargi kasacyjnej, a zatem także w sprawach już trwających – nie będzie związany wnioskiem skarżącego o rozpoznanie skargi kasacyjnej na rozprawie również w przypadku występowania w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, co będzie oznaczać wyłączenie stosowania art. 398¹¹ k.p.c., w myśl którego wiążący jest strony wniosek o przeprowadzenie rozprawy kasacyjnej, jeżeli ze w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne. Pewne wątpliwości budzi jednak art. 15zsz⁷ zd. drugie ustawy o zwalczaniu COVID-19, z którego ma wynikać, że „przepisów art. 15zsz¹ pkt 2 i 3 nie stosuje się” (do odesłania tego wkradła się omyłka redakcyjna, chodzi o wyłączenie stosowania art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 2 i 3). Nie jest jasne, czy wyłączenie to ma odnosić się generalnie do rozpoznawania skarg kasacyjnych przez Sąd Najwyższy czy jedynie do przypadków (określonych w art. 15zsz⁷ zd. pierwsze), w których złożony został wniosek o przeprowadzenie rozprawy kasacyjnej ze względu na występujące w sprawie istotne zagadnienie prawne. W każdym wariantcie wyłączenie stosowania art. 15zsz¹ ust. pkt 3 wydaje się stanowić *superfluum*, ponieważ przepis ten – przewidujący skład jednoosobowy – ma dotyczyć jedynie postępowania „w pierwszej i drugiej instancji”. Wprowadzanie takich zbędnych wyłączeń stwarza ryzyko wykładni *a contrario*. Pozytywnie należy natomiast ocenić wyłączenie stosowania art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 2, ponieważ pozwoli to Sądowi Najwyższemu – także wówczas, gdy złożony został wniosek o przeprowadzenie rozprawy kasacyjnej, a w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne – rozpoznać skargę kasacyjną na posiedzeniu niejawnym niezależnie od tego, czy spełnione są przesłanki określone

w art. 15zszs¹ ust. 1 pkt 2. Na aprobatę zasługuje przy tym brak wyłączenia stosowania art. 15zszs¹ ust. 1 pkt 1, ponieważ nie uniemożliwi to Sądowi Najwyższemu przeprowadzania rozpraw przy użyciu urządzeń technicznych pozwalających odbyć je w formie zdalnej.

Projektowany art. 15zszs⁸

Odnosząc się do projektowanego art. 15zszs⁸ ustawy o zwalczaniu COVID-19, który ma umożliwić konsulom wykonującym odezwy sądów o przesłuchanie świadka lub strony do dokonywania tych czynności w sposób odmiejscowiony, należy podkreślić, że regulacja ta dotyczy tylko jednego ze sposobów przeprowadzenia dowodu za granicą. Projektowany przepis nie wpływa ani na przeprowadzenie dowodu w drodze rekwizycji czynnej, czyli wystąpienia przez sąd polski do sądu państwa obcego ze stosownym wnioskiem, ani w drodze rekwizycji biernej, czyli bezpośredniego przeprowadzenia dowodu przez sąd polski jako sąd wzywający. Wymaga podkreślenia, że przesłuchanie przed konsulem w rozumieniu art. 26 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. – Prawo konsularne (Dz. U. z 2020 r., poz. 195, 1086 i 2320) nie stanowi przesłuchania osoby w ten sposób, że znajduje się ona w urzędzie konsularnym, a za pomocą urządzeń komunikowania się na odległość sąd ma możliwość zadawania jej pytań; jest to natomiast bezpośrednia czynność dowodowa sądu polskiego na obszarze obcego państwa, która wymaga uprzedniej zgody tego państwa (P. Ryłski, Przesłuchanie przed konsulem w postępowaniu cywilnym, Przegląd Sądowy 2019, nr 6-7, s. 30). W takim przypadku projektowana regulacja nie znajdzie więc zastosowania. Projektowany przepis otwiera natomiast możliwość przeprowadzenia przez konsula, wykonującego wniosek sądu polskiego, przesłuchania za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk.

Projektowany art. 15zszs⁹

Uregulowanie zaproponowane w art. 15zszs⁹ ustawy o zwalczaniu COVID-19 stanowi znaczący krok w stronę informatyzacji postępowania cywilnego. Ze względu na ogólnikowość projektowanej regulacji może ona jednak być źródłem istotnych wątpliwości interpretacyjnych i poważnych trudności praktycznych. Mogą być one tym większe, że uzasadnienie proponowanych zmian jest niezwykle lakoniczne. Projektowana regulacja wymaga znaczącego doprecyzowania.

W pierwszej kolejności trzeba zwrócić uwagę na niespójność między uzasadnieniem Projektu, w którym mowa o tym, że sąd będzie mógł komunikować się z zawodowymi pełnomocnikami elektronicznie „w przypadku podania przez nich adresu poczty elektronicznej i złożenia wniosku w piśmie procesowym”, a zaproponowanym brzmieniem art. 15zszs⁹ ust. 2 ustawy o zwalczaniu COVID-19, który ma stanowić, że w braku możliwości wykorzystania systemu teleinformatycznego cyfrowe odwzorowanie pism procesowych, zawiadomień, wezwań i orzeczeń „sąd doręcza” adwokatowi, radcy prawnemu, rzecznikowi patentowemu lub Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej na wskazany adres służbowej poczty elektronicznej. Proponowane brzmienie przepisu prowadzi do wniosku, że wprowadza on bezwzględny obowiązek dokonywania doręczeń na adres poczty elektronicznej w przypadku braku możliwości wykorzystania systemu teleinformatycznego. Celowe wydaje się zatem doprecyzowanie przesłanki zastosowania tej regulacji w postaci „braku możliwości

wykorzystania systemu teleinformatycznego”, nie została ona bowiem w żaden sposób w projektowanych przepisach o doręczeniach elektronicznych zdefiniowana.

Wątpliwości może ponadto budzić, czy wynikający z art. 15zszs⁹ ust. 1 obowiązek podania adresu służbowej poczty elektronicznej będzie stanowił wymaganie formalne, do którego będzie miał zastosowanie art. 130^{1a} k.p.c. Może je potęgować to, że w projektowanym art. 15zszs⁹ użyto określenia „służbowa” poczta elektroniczna. Wykładnia tego sformułowania może wywoływać trudności zwłaszcza w stosunku do adwokatów, radców prawnych oraz rzeczników patentowych, którzy nie pozostają w stosunku służbowym, lecz wykonują zawód prawniczy. Nie jest jasne, czy Projekt zakłada weryfikację przez sąd, czy podany przez zawodowego pełnomocnika adres poczty elektronicznej (podobnie jak numer telefonu) jest „służbowy”.

Wskazując na trudności praktyczne, jakie mogą powstać w związku ze stosowaniem projektowanej regulacji, należy dostrzec, że projekt przewiduje dokonywanie doręczeń w formie cyfrowej tylko jednostronnie – przez sąd stronom (o ile są zastępowane przez zawodowych pełnomocników). Zgodnie zaś z zaproponowanym brzmieniem art. 15zszs⁹ ust. 2 ustawy o zwalczaniu COVID-19, obligatoryjne doręczenia na adres poczty elektronicznej zawodowego pełnomocnika mają dotyczyć nie tylko zawiadomień, wezwań i orzeczeń, ale także „pism procesowych”. Pojęcie to obejmuje m.in. pisma przygotowawcze (por. art. 127 k.p.c.). Same w sobie są one często bardzo obszerne, a ponadto wraz z nimi składane są niekiedy jeszcze bardziej obszerne załączniki. Podkreślenia wymaga, że wprowadzony z dniem 7 listopada 2019 r. art. 126 § 1¹ k.p.c. jednoznacznie stanowi, że do pisma procesowego dołącza się załączniki w nim wymienione. Tymczasem w Projekcie nie przewidziano uregulowania nakazującego zawodowym pełnomocnikom wnosić pisma przygotowawcze z załącznikami do sądu w formie cyfrowej (wyłącznie albo choćby dodatkowo – wraz z pismem i załącznikami w formie papierowej). W rezultacie to na sądach będzie spoczywał obowiązek digitalizacji pism procesowych, w tym przygotowawczych. Będzie to wymagało dużego nakładu pracy pracowników sekretariatów sądów polegającego na skanowaniu wnoszonych w formie tradycyjnej pism oraz załączników do nich.

W uzupełnieniu powyższych uwag należy zauważyć, że zaproponowany art. 15zszs⁹ ustawy o zwalczaniu COVID-19 nie jest spójny z art. 132 § 1¹ k.p.c., w myśl którego zawodowi pełnomocnicy doręczają sobie nawzajem bezpośrednio pisma procesowe z załącznikami wyłącznie w postaci elektronicznej, *„jeżeli złożą sądowi zgodne oświadczenia odpowiedniej treści i podadzą do wiadomości sądu używane do tego dane kontaktowe, w szczególności adres poczty elektronicznej lub numer faksu”*. Natomiast pisma procesowe wnoszone przez strony niemające zawodowych pełnomocników (co przy ograniczonym zakresie przedmiotowym przymusu adwokacko-radcowskiego jest sytuacją częstą) sąd zawsze będzie doręczał zawodowym pełnomocnikom w postaci „odwzorowania cyfrowego”.

Trudności interpretacyjne może wywoływać użyta terminologia, która nie jest spójna z siatką pojęciową Kodeksu postępowania cywilnego. W projektowanym art. 15zszs⁹ ust. 3 ustawy o zwalczaniu COVID-19 użyto pojęcia „cyfrowe odwzorowanie pism procesowych”. Pojęcie to nie zostało jednak zdefiniowane, co budzi wątpliwości, jeżeli wziąć pod uwagę, że Kodeks

postępowania cywilnego w podobnym kontekście posługuje się określeniem, że pisma procesowe z załącznikami doręczane są „wyłącznie w postaci elektronicznej” (por. art. 132 § 1³ k.p.c.).

Wobec przedstawionych wątpliwości – a także innych, które wydają się nieuniknione ze względu na bardzo lakoniczne uregulowanie zaproponowanego art. 15zszs⁹ – rozważenia wymaga wprowadzenie delegacji ustawowej dla Ministra Sprawiedliwości do wydania rozporządzenia, w którym uregulowane zostałyby kwestie techniczne związane z „cyfrowym odwzorowaniem pism procesowych” i ich doręczaniem zawodowym pełnomocnikom „na wskazany adres służbowej poczty elektronicznej”. Rozwiązanie to byłoby tym bardziej przydatne, że wątpliwości interpretacyjne mogą dotyczyć także art. 15zszs⁹ ust. 3, z którego ma wynikać jedynie, że „cyfrowe odwzorowania pism procesowych, zawiadomień, wezwań i orzeczeń uznaje się za doręczone w następnym dniu roboczym od chwili wprowadzenia ich przez sąd do środka komunikacji elektronicznej w taki sposób, żeby adresat mógł zapoznać się z jego treścią”, co w myśl art. 15zszs⁹ ust. 4 ma wywoływać „skutki procesowe określone w Kodeksie postępowania cywilnego właściwe dla doręczenia odpisu pisma procesowego, zawiadomienia, wezwania lub odpisu orzeczenia”. Nie zostało jednak przesądzone, czy – i ewentualnie w jakim zakresie – do doręczeń dokonywanych zgodnie z art. 15zszs⁹ ust. 2-4 ustawy o zwalczaniu COVID-19 będą miały (odpowiednie) zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o tradycyjnych doręczeniach – np. art. 141 § 3 k.p.c., w myśl którego jeżeli jest kilku pełnomocników jednej strony, sąd doręcza pismo tylko jednemu z nich. Nie zostało także uregulowane, czy zawodowy pełnomocnik będzie miał obowiązek informować o zmianie adresu poczty elektronicznej, a nawet to, czy w ogóle będzie mógł podać nowy jej adres w miejsce podanego zgodnie z art. 15zszs⁹ ust. 4 w pierwszym piśmie procesowym. Niekiedy taka zmiana może być konieczna – np. jeśli zawodowy pełnomocnik straci możliwość korzystania z pierwotnie podanego adresu poczty elektronicznej.

Odnosząc się do technicznych aspektów projektowanych regulacji, należy dostrzec, że projekt nie określa także sposobu postępowania w sytuacji, w której doręczenie na podany przez zawodowego pełnomocnika adres służbowej poczty elektronicznej okaże się niemożliwe, w szczególności z tego względu, że plik zawierający „cyfrowe odwzorowanie pisma procesowego” (jak również załączników) będzie zbyt duży i przekroczy limit określony dla danej poczty elektronicznej. Ograniczenia w tym zakresie mogą występować zarówno po stronie zawodowych pełnomocników jak i sądu. Nie jest także jasne, jakie skutki będzie miało doręczenie dokonane zgodnie z art. 15zszs⁹ ust. 2-4 ustawy o zwalczaniu COVID-19, jeżeli przesłany plik będzie uszkodzony (niemożliwy do odczytania). Projekt nie reguluje zresztą, w jakim formacie mają być doręczane „cyfrowe odwzorowania pism procesowych, zawiadomień, wezwań i orzeczeń”. Kwestie te wymagają doprecyzowania, co potwierdza potrzebę zawarcia w projektowanej ustawie delegacji dla Ministra Sprawiedliwości do wydania odpowiedniego rozporządzenia.

W związku z projektowaną regulacją należy rozważyć uzupełnienie art. 9 k.p.c. o uregulowanie pozwalające na udostępnianie treści protokołów i pism w postaci elektronicznej nie tylko za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, ale także na adres służbowej poczty

elektronicznej podanej przez zawodowego pełnomocnika zgodnie z art. 15zszs⁹ ust. 1 ustawy o zwalczaniu COVID-19.

W świetle obowiązujących przepisów Kodeksu postępowania cywilnego powstaje wątpliwość co do relacji obowiązku wynikającego z art. 15zszs⁹ ust. 1 do obowiązującego w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych art. 458³ § 1 i 2 k.p.c. Jak się wydaje, jeżeli strona jest w postępowaniu gospodarczym zastępowana przez zawodowego pełnomocnika, pierwsze pismo procesowe będzie musiało zawierać zarówno adres poczty elektronicznej strony (w celu doręczenia jej pouczeń zgodnie z art. 458⁴ w zw. z art. 458³ § 1 albo § 2 k.p.c.), jak i adres poczty elektronicznej pełnomocnika (w celu dokonywania mu doręczeń zgodnie z projektowanym art. 15zszs⁹ ust. 2-4). Relacja między tymi obowiązkami powinna zostać rozważona w toku prac legislacyjnych.

W aspekcie techniczno-legislacyjnym za zbyt szerokie należy uznać zawarte w art. 15zszs⁹ ust. 4 odwołanie do „doręczenia, o którym mowa w ust. 1-3”, ponieważ w art. 15zszs⁹ ust. 1 nie zostało uregulowane doręczenie, a jedynie obowiązek podania przez zawodowego pełnomocnika adresu poczty elektronicznej.

Dostrzegając potrzebę wprowadzenia rozwiązań doraźnych, uzasadnionych stanem epidemii, należy ponadto zwrócić uwagę, że projektodawca nie wyjaśnił relacji projektowanego art. 15zszs⁹ ustawy o zwalczaniu COVID-19 do ustawy z dnia 18 listopada 2020 r. o doręczeniach elektronicznych (Dz.U. poz. 2320 ze zm.), która ma wejść w życie 1 lipca 2021 r., a więc na pewno jeszcze w okresie obowiązywania art. 15zszs⁹ ustawy o zwalczaniu COVID-19, który ma mieć zastosowanie przez rok od odwołania stanu zagrożenia epidemicznego.

Projektowany art. 15zszs¹⁰

W projektowanym art. 15zszs¹⁰ powrócono do regulacji, które znajdowały się w uchylonych przepisach ustawy o zwalczaniu COVID-19, w zakresie możliwości przekazania spraw pilnych z sądu, który z powodu epidemii nie może wykonywać swoich czynności, do innego sądu równorzędnego oraz w zakresie możliwości delegowania sędziego, za jego zgodą, do rozpoznawania spraw pilnych w innym sądzie. Antycypując dalszy rozwój epidemii, projektodawca zaproponował przywrócenie tych regulacji z pewnymi modyfikacjami. Projekt nie zakłada obecnie wstrzymania rozpoczęcia biegu terminów ani zawieszenia ich biegu w postępowaniach sądowych, lecz przyjęcie innych rozwiązań, które mają zapewnić prawidłowy tok postępowań sądowych w wypadku zaprzestania czynności przez sądy powszechne lub wojskowe z powodu COVID-19.

Projektowany katalog obejmuje sprawy uznawane za pilne na podstawie uchylonego art. 14a ust. 4 ustawy o zwalczaniu COVID-19. Oparty jest, jak się wydaje, na założeniu, że sprawami o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką w rozumieniu projektowanego art. 15zszs¹⁰ ust. 4 pkt 11 są m.in. sprawy w tym przedmiocie prowadzone na podstawie Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzonej w Hadze dnia 25 października 1980 r. (Dz. U. z 1995 r. poz. 528 oraz z 1999 r. poz. 1085). Racje stojące za uznaniem tej kategorii spraw za pilne mogą skłaniać do poszerzenia katalogu spraw pilnych o postępowania w sprawie o udzielenie zgody na

umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej na podstawie orzeczenia sądu lub innego organu państwa obcego sąd opiekuńczy prowadzone na podstawie przepisów rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz. Urz. UE L 338 z 23.12.2003, str. 1 - Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 19, t. 6, str. 243, z późn. zm.) lub Konwencji o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci, sporządzonej w Hadze dnia 19 października 1996 r. (Dz. U. z 2010 r. poz. 1158). Należy jednak zaznaczyć, że mimo wyraźnego określenia katalogu spraw pilnych, odpowiednią elastyczność w stosowaniu projektowanej regulacji osiągnięto przez przyznanie prezesowi sądu kompetencji do uznania także innych kategorii spraw za pilne na podstawie kryteriów określonych w projektowanym art. 15zsz¹⁰ ust. 6. W tym zakresie projektowane przepisy także powtarzają treść regulacji już uchylonych.

Przyjęty sposób postępowania w sprawach pilnych w przypadku całkowitego zaprzestania czynności przez sąd powszechny lub wojskowy z powodu COVID-19, mimo swej odmienności w stosunku do regulacji Kodeksu postępowania cywilnego (który przyznaje kompetencje w tym zakresie składom orzekającym w określonych sądach, a nie ich prezesom), znajduje uzasadnienie w wyjątkowym charakterze tej regulacji, która ma zapewnić prawidłowy tok postępowania przez sprawne wyznaczenie innego sądu w szerszej kategorii spraw. Z tego względu można zaakceptować możliwość wyznaczenia przez prezesa sądu apelacyjnego (w stosunku do sądów powszechnych) oraz prezesa wojskowego sądu okręgowego (w stosunku do wojskowych sądów garnizonowych) innego sądu równorzędnego, położonego odpowiednio na obszarze tej samej apelacji lub okręgu, jako właściwego do rozpoznawania spraw pilnych, należących do właściwości sądów, które zaprzestały działalności. Podobnie nie nasuwa wątpliwości powierzenie odpowiedniej kompetencji Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego w sytuacji, w której wszystkie sądy powszechne lub wojskowe na terenie apelacji zaprzestały czynności z powodu COVID-19. Pod rozwagę należy natomiast poddać, czy w sprawach, do których nie znajduje zastosowania projektowany art. 15zsz¹⁰ ust. 4, dochodzi do wyłączenia możliwości zastosowania art. 44 § 1 k.p.c., zgodnie z którym, jeżeli sąd właściwy nie może z powodu przeszkody rozpoznać sprawy lub podjąć innej czynności, sąd nad nim przełożony wyznacza inny sąd równorzędny. Nieokreślenie relacji między tymi przepisami może bowiem prowadzić do dwutorowości postępowań w sądach, które zaprzestały działalności z powodu COVID-19.

Projektowany art. 15zsz¹¹

Wyjątkowy charakter ma projektowany art. 15zsz¹¹, który przewiduje możliwość delegowania na czas określony sędziego, przez prezesa właściwego sądu, do rozpoznawania spraw pilnych, zarówno wprost wskazanych w ustawie, jak też określonych przez prezesa właściwego sądu, jeżeli z powodu COVID-19 wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości.

Możliwość nadużywania tej regulacji została ograniczona przez wymaganie zgody sędziego na delegację.

Uwagi do art. 11

Łączna wykładnia art. 9 pkt 4 w zw. z art. 11 prowadzi do wniosku, że w sprawach wszczętych przed wejściem nowelizacji w życie przewidziany w art. 15zszs⁹ ust. 1 obowiązek podania służbowej poczty elektronicznej odnosił się będzie do pierwszego pisma procesowego wnoszonego, zgodnie z tokiem postępowania, przez zawodowego pełnomocnika po wejściu nowelizacji w życie. Nie wprowadzono obowiązku odrębnego podania adresu służbowej poczty elektronicznej przez zawodowego pełnomocnika, co oznacza, że w sprawach wszczętych wcześniej pierwsze doręczenie dokonywane przez sąd po wejściu nowelizacji w życie będzie z reguły następowało tradycyjnie (w formie pisemnej) – o ile zawodowy pełnomocnik nie złoży wcześniej pisma procesowego, w którym zgodnie z art. 15zszs⁹ ust. 1 w zw. z art. 11 nowelizacji będzie miał obowiązek podać służbowy adres poczty elektronicznej.

Uwagi do art. 12

Jak już zasygnalizowano, budzi wątpliwości, czy w przypadku wszystkich zmian przewidzianych w art. 9 konieczna i zasadna jest rezygnacja z *vacatio legis*. Dotyczy to zwłaszcza projektowanego art. 15zszs⁹, który nakłada nowe, istotne obowiązki na zawodowych pełnomocników.

Co do zasady w art. 12 prawidłowo skoordynowano datę wejście w życie art. 11 oraz art. 9. Legislador nie zawsze ostatnio dostrzegał konieczność powiązania daty wejścia w życie przepisów intertemporalnych z wejściem w życie zmian, których dotyczą. Wątpliwości w tym zakresie dotyczyły nie tylko wcześniejszych nowelizacji ustawy o zwalczaniu COVID-19, ale także art. 17 ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469 ze zm.). Wynikająca z tego ostatniego przepisu luka intertemporalna – polegająca na tym, że niektóre zmiany weszły w życie dwa i pół miesiąca wcześniej niż dotyczące ich przepisy międzyczasowe – nadal wywołuje trudności w praktyce sądowej. Powiązanie daty wejścia w życie art. 11 z datą wejścia w życie art. 9 Projektu służy uniknięciu takich trudności w odniesieniu do zmian przewidzianych w Projekcie.